

Aire libreko baratzaz ari bagara, urte sasoi honetan ez da askorik egiteko landaketei dagokionez. Baldintza klimatikoek markatzen dute muga.
Haritz MAYORA

Zer berri ortu ekologikoetan?

Baratzezaintza-ren munduan barneratu den pertsona orok noizbait galdetu izan dio bere buruari, «zer landatu dezaket hilabete honetan?, noiz erein ditzaket berakatzak?». Galdera hauentzako erantzun zehatzik ez dago, lur bakoitzak, toki bakoitzak dauzkalako bere berezitasunak. Udalerri berdinean ere, baldintzak eta lurrak aldatzen dira, eta ortugile bakoitzak bere lan egiteko era moldatu behar du bere errealtatera.

Egoera horren jakitun, hurrengo lerrootan informazio orokorra emateko saiakera egingo dugu, datozen hilabeteetan euskal baratzeetan to-

patuko dugunaren eta egin daitezkeen laboreen berri eman asmoz. Azalpen hauek pertsona adituek eman dizkigute: esperientzia luzeko ortugile ekologikoek, alegia.

ZER DAGO BARATZEETAN SASOI HONETAN?

Udazkenaren azken hilabetean sartzear gaudelarik, eguzkiak bere izpirik onenak bota ditu jada. Hortaz, fruitu-laboreak (tomatea, piperra, kuia-txoa, leka, berenjena... heldutasunera iristeko eguzkia behar duten jakiak, alegia) bukatuta edo, negutegia daukaten baratzeetan, bukatzeaz daude. Hala ere, aire libreko ortuak oraindik ekoizpen batean egoteko moduan badaude: uztaila-abuztuan negura-

ko landaketa egokiro egin bada, momentu honetan mota guztietako azak, azalorea, brokolia, porrua, eskarola, espinaka, zerba, azenarioa, erremolatxa, errefautxoa, borraja, errukula, apioa, kardua eta bestelako sustrai zein hosto-laboreak topatuko ditugu.

Udara bukaeran jaso eta gordetako laboreak ere eskura dauzkagu: indaba, kalabaza, patata, kipula, sagarra, kiwia... Hauentzat, biltegiatzea baldintza egokietan egitean dago gakoa: oro har, gordetzeko diren elikagai freskoak eguzkitik apartera dagoen leku lehor eta aireztatuan jarri behar dira. Kalabazak 15-17 graduren bueltan ederto daude, baita hezetasun apur batekin ere. Beste aldetik, hotzari eutsiko

ez dioten ortuariak eta fruta batzea komeni da, lehengo izozteak iritsi aurretik.

AZARO-ABENDUKO LABOREAK BARATZEAN

Aire libreko baratze batez ari bagara, urtearen sasoi honetan ez dago gauza handirik egiterik, landaketei dagokionez behintzat. Baldintza klimatikoek markatzen dute muga: irailaren lehenengo hamabostaldetik aurrera, aire librean egindako landaketak garapen optimora ez iristeko aukerak handiak dira: azarotik aurrera, landareen hazkunde asko geldotuko da. Edonola ere, badira beste lan batzuk ahaztu ezin daitezkeenak: ortuaren bazterrak garbitu, aurreko landaketatik gera-

NEKAZARITZA ETA ELIKADURA EKOLOGIKOA

tu diren landare zaharrak batu, egurra estalpean sartu... Landa-
ketak egiteaz, estalpean ez ba-
da bederen, ahaztu.

Udaberriari begira, baserritar
batzuek labore arin bat egiten
dute, lurra zati handitan apur-
tuz, neguko hotzak mokilak bi-
rrindu ditzan. Beste baserritar
batzuek, aldiz, hurrengo uda-
berrira arte itxarotea nahiago
dute.

Fruta arbolei dagokionez,
hosto guztiak jausi direnean,
kimaketa egiteko moduan gau-
de. Zuhaitzak berreskuratu du
ahal zuen guztia hostoetatik;
gainera, adarren egitura garbi
ikusten da eta horrek kimaketa
lana errazten du. Garrantzitsua
da lan hau ilbeheran egitea,
zuhaitzari egiten zaion kaltea
ahalik eta txikiena izan dadin.
Ez dezagun ahaztu zuhaitzari
zauriak egiten ari garela. Gai-
nera, erretiratzen zaizkion ada-
rrak, azken finean, zuhaitzak
galtzen dituen erreserbak dira,
horregatik, ez da komeni urte-
ro egurraren heren bat baino

gehiago kimatzea. Gaixotasu-
nen zabaltzea ekiditeko, zuhai-
tzetik zuhaitzera guraizeak al-
koholarekin garbitzea aukera
ona da.

EREINTZAK ETA LANDAKETAK AIRE LIBREAN

Porru berria (apirila inguruan
landatzeko eta ekainean batze-
ko); ilarra, baba beltza, tipuli-
na, baratxuri freskoa. Araban,
lehorrerako baratxuria eta ba-
ratxuri freskoa, baba beltza, ila-
rra, neguko letxugak eta espi-
naka. Landaketei dagokionez,
kantauriar isurialdean tipulina
da (abenduren bukaera alde-
an) aldatzea merezi duen labo-
re bakarra. Araban, aldiz, bat
ere ez.

Abenduan ere, hazia atera-
tzeko gorde diren kipulak lan-
datzen dira bazterren batean
(aire librean landatu daitezke,
edota negutegian, babestuago
egoteko). Kipula hauek udabe-
rrian loratuko dira, eta hazia
prest izango dute udararen ha-
sieran.

EREINTZAK ETA LANDAKETAK NEGUTEGIAN

Negutegia izanda, letxuga eta
kukulu tanda txikiak erein eta
landatu daitezke hilean behin.
Berdin espinakarekin. Errukula
eta errefautxoak zuzenean
erein daitezke lurrian, bara-
txuri freskoa eta lehertzeko
baratxuria bezala (kantauriar
isurialdean, lehorrerako bara-
txuriak arazoak dauzka aire li-
brean, baina ondo garatzen da
babespean). Aire librean gerta-
tzen den eran, posible da negu-
tegia baba beltza edota ilarak
ereitea. Abenduaren bigarren
hamabostalditik aurrera, tipuli-
nak landatu daitezke. Informa-
zioa zabaltzeko, ENEEK eta Bio-
lur Gipuzkoak prestatutako
“Ortu ekologikoaren plangintza
koadroa” eska dezakezu bi era-
kunde hauetan.

ENEK

Euskadiko Nekazaritza eta
Elikadura Ekologikoaren
Kontseilua

Memoriak ez du preskripziorik

Oihane
Larretxea

Hutsik egin ga-
be, egunero
oroitzen dut
nire amona

zena, Lutxi. Entziklopedia zen;
hura eta besteaz izugarri irakatsi
zidan, eta gutxi bezala maitatu
ninduen. Aitzitik, azkenaldian be-
reziki gogoratzen naiz berekin,
frankismoan gizateriaren aurka-
ko krimenak egin zituzten ardu-
radunak hizpide diren egunotan,
zehazki.

Gerraren alaba zen. Oso ume
zen krudelkeriak eztanda egin
zuenean, baina ihes egiteko bere
amarekin, Axun birramonarekin,
trenetan egindako bidaia haiek,
Donostiatik Bartzelonara lehenda-
bizi, Estatu frantsesera ondoren...
ez zituen inoiz ahaztu, ezta Fran-
coren eskutik ondoren etorri ziren
25 urte gordinak. Gerrak, zauriak
eta diktadura tarteko, ama eta ala-
ba ez ziren sekula banandu.

Berandu, oso berandu bada
ere, Justizia, letra nagusiz, Argen-
tinatik etor daitekeela dirudi.
Justizia eskatzen duten senideak
ikustean, gure birramonaren
azal ximurraz oroitzen naiz, itsu
gelditu zitzaizkion begi urdin
haiez... Akaso ikusi zituen anker-
keriek lausotu zioten bista. «Guz-
tiaren errua Martin Villak dau-
ka», esan ohi zuen.

Axun eta Lutxi bezalako ema-
kume –nahiz gizon– kement-
suek pasadizo hauek ahaztu ez
zituzten moduan, geuri dagoki-
gu euren testigantzak berresku-
ratzea eta bizirik zeudenean
izan ez zuten errekonozimendua
eta egia ematea. Ez du Madrilek
egingo, Interpolek hemeretzi buru-
zagi frankisten aurka eskatutako
«berehalako atxilotzea» ez du
ahalbidetuko, hilketen preskrip-
zioak eta 1977ko Amnistiaren Le-
gea argudiatuta.

Francoren itzala luzea da oso.
«Ez naiz hilda dagoenik ere fio»,
zioen amonak. Nik barre egiten
nuen, baina akaso ez zitzaion
arrazoirik falta. •